

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

25 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Łodko (przewodniczący)

SSN Beata Janiszewska (sprawozdawca)

SSN Maciej Kowalski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 25 czerwca 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 4 sierpnia 2021 r., I ACa 880/20,
w sprawie z powództwa L. B.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,

- 1. oddala skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza od Banku spółki akcyjnej w W. na rzecz L. B. kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Beata Janiszewska

Mariusz Łodko

Maciej Kowalski

UZASADNIENIE

Powód L. B., po uprzednim cofnięciu powództwa w części, wniósł ostatecznie o zasądzenie od Bank S.A. w W. (dalej: bank) 133 040,55 zł z odsetkami. Sąd Okręgowy w Gdańsku umorzył postępowanie w zakresie, w jakim pozew cofnięto, i w zasadniczej części uwzględnił powództwo, natomiast Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację pozwanego.

W zakresie istotnym dla rozpoznania skargi kasacyjnej Sąd Apelacyjny ustalił za Sądem pierwszej instancji, że 16 maja 2008 r. powód, wraz z ówczesną małżonką, złożył w banku wniosek o udzielenie kredytu mieszkaniowego w kwocie 480 000 zł. We wniosku jako walutę kredytu wskazano frank szwajcarski. Następnie, 23 maja 2008 r., strony zawarły umowę kredytu w kwocie 236 197,22 CHF, z okresem kredytowania 360 miesięcy. Środki miały zostać wypłacone w walucie polskiej, po przeliczeniu ich zgodnie z kursem kupna zaczerpniętym z tabeli kursowej banku. Sąd ten ustalił, że spłata miesięcznych rat miała następować „w drodze potrącenia z wierzytelnościami pieniężnymi kredytobiorców z tytułu środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym”; środki te „miały być pobierane w walucie polskiej” i przeliczane na franki szwajcarskie na podstawie tabeli kursowej banku.

Kredyt został wypłacony w dwóch transzach: 440 509,29 zł, co stanowiło iloczyn kwoty 213 456,07 CHF i kursu 2,0637 CHF/PLN oraz 46 930,91 zł, co stanowiło iloczyn kwoty 22 741,15 CHF i kursu 2,0637 CHF/PLN. W sprawie poczyniono także dalsze, szczegółowe ustalenia co do treści umowy kredytu, w tym co do zasad oprocentowania oraz możliwości zmiany waluty kredytu w całym okresie kredytowania. Kredytobiorcy złożyli oświadczenie, że mają świadomość istnienia ryzyka kursowego, które może spowodować wzrost kwoty kredytu i raty kredytowej wyrażonej w walucie polskiej.

Pismem z 4 kwietnia 2018 r. powód wezwał pozwanego do usunięcia klauzul abuzywnych z łączącej go z bankiem umowy kredytu, wskazując przy tym na postanowienia zawierające definicję tabeli kursów, a także odniesienie do tej tabeli w częściach umowy regulujących zasady wypłaty oraz spłaty kredytu. Pozwany nie uznał reklamacji.

W sprawie ustalono również, że już 3 czerwca 2008 r. kredytobiorcy zawarli umowę majątkową małżeńską, na podstawie której ustanowili w swoim małżeństwie ustrój rozdzielności majątkowej, a z dniem 15 grudnia 2017 r. orzeczono prawomocnie rozwód między powodem a jego dotychczasową małżonką. Powód spłacał wszystkie raty kredytu ze swojego majątku osobistego – łącznie świadczył na rzecz banku 347 897,88 zł.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Apelacyjny ocenił, że zawarte w umowie stron klauzule przeliczeniowe miały niedozwolony charakter, wobec czego nie wiązały powoda. W konsekwencji umowa nie mogła być dalej wykonywana, co skutkowało uznaniem jej za nieważną i zasądzeniem na rzecz powoda dochodzonej w sprawie kwoty, gdyż świadczenia spełniane przez niego na rzecz banku były nienależne (art. 405 w zw. z art. 410 § 2 k.c.). Sąd Apelacyjny podkreślił przy tym, że pozwany nie wykazał, by dostarczył powodowi (jako konsumentowi) wystarczające informacje, które pozwalałyby na zrozumienie działania mechanizmu finansowego polegającego na powiązaniu kwoty kredytu z walutą obcą i na oszacowanie, na podstawie jednoznacznych i zrozumiałych kryteriów, konsekwencji ekonomicznych tego mechanizmu dla wysokości zobowiązania kredytobiorcy.

Sąd Apelacyjny uznał, że umowa kredytu, podobnie jak pożyczka, nie jest umową wzajemną, toteż bankowi nie przysługiwało prawo zatrzymania unormowane w art. 496 w zw. z art. 497 k.c. Ponadto jako wystarczającą dla zabezpieczenia interesów banku Sąd ten ocenił możliwość skorzystanie z zarzutu potrącenia. Podkreślono również, że realizacja prawa zatrzymania w toku postępowania sądowego ma podwójny, materialno-procesowy charakter. Tymczasem bank powołał się na ten zarzut w procesie, jednak nie złożył powodowi odpowiedniego oświadczenia materialnoprawnego; skutku wykonania prawa zatrzymania nie mogło wywołać złożenie oświadczenia pełnomocnikowi procesowemu powoda, gdyż nie był on uprawniony (umocowany biernie) do odbioru tego oświadczenia w imieniu swego mocodawcy.

Odnośnie do legitymacji procesowej powoda, występującego w sprawie samodzielnie (bez byłej żony, wraz z którą zawarł umowę z bankiem) Sąd Apelacyjny wskazał, że z ustaleń faktycznych wynika, iż powód dokonywał spłaty rat kredytu

zaciągniętego przez oboje małżonków ze środków pochodzących z majątku osobistego. W konsekwencji roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia (art. 405 w zw. z art. 410 § 2 k.c.) przysługiwało samemu powodowi. W sprawie nie zachodził przy tym przypadek współuczestnictwa koniecznego.

Bank wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji, zarzucając naruszenie przepisów postępowania, a także błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie prawa materialnego.

W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. pozwany wskazał na naruszenie: art. 386 § 4 w zw. z art. 195 § 1 i § 2, art. 72 § 2, art. 73 § 2 oraz art. 391 §1 k.p.c. (zarzut 1); art. 380 w zw. z art. 227 w zw. z art. 235² § 1 pkt 2 i 5 oraz art. 278 § 1 w zw. z art. 391 §1 k.p.c. (zarzut 2); art. 227 w zw. z art. 235² § 1 pkt 3 i art. 382 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. (zarzut 3).

Bank zakwestionował przy tym: nieuchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego mimo występowania po stronie powodowej współuczestnictwa koniecznego wszystkich kredytobiorców (zarzut 1), pominięcie przez Sąd Apelacyjny zgłoszonego w apelacji dowodu z opinii biegłego, mimo że dowód ten miał służyć wykazaniu faktów istotnych dla oceny możliwości dowolnego ustalania przez bank wartości walut określonych w bankowej tabeli kursów (zarzut 2), a także pominięcie materiału dowodowego w zakresie bliżej wskazanych postanowień umowy kredytu, informacji o ryzyku kursowym i ryzyku stopy procentowej dla kredytobiorców zaciągających kredyty hipoteczne z lat 2006, 2007 i 2009, jak również wniosku kredytowego w zakresie zawartych w nim informacji o zawodach i dochodach kredytobiorców (zarzut 3).

Z kolei w ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. pozwany wskazał na naruszenie: art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i ust. 2 pkt 2 pr.bank. w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia umowy kredytowej w zw. z art. 353¹ i art. 385¹ § 1 k.c. (zarzut 4); art. 385³ § 1 k.c. oraz art. 385² k.c. (zarzut 5); art. 385¹ § 1 k.c. (zarzut 6); art. 385¹ § 2 w zw. z art. 58 § 1 i 2 oraz art. 354 § 1 k.c. (zarzut 7); art. 189 w zw. z art. 72 §1 i 2 oraz art. 73 § 2 k.p.c. (zarzut 8); art. 385¹ § 2 w zw. z art. 5 k.c. oraz art. 189 k.p.c., art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13 w zw.

z art. 2 oraz art. 32 Konstytucji RP oraz art. 2 i art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej (zarzut 9), a także art. 496 w zw. z art. 497 k.c. (zarzut 10).

W ramach tych zarzutów zakwestionowano: zakwalifikowanie postanowień dotyczących przeliczeń waluty jako określających przedmiotowo istotne postanowienia umowy kredytu, a w konsekwencji uznanie, że stwierdzenie ich abuzywności prowadzi do niemożności określenia kwoty kredytu (zarzut 4), ocenę, że rażące naruszenia interesów konsumenta może zachodzić już wówczas, gdy umowa przewiduje jedynie nierówną pozycję stron, nawet jeśli przedsiębiorca nie nadużywa tej pozycji, a także stwierdzenie, że ten sam zespół okoliczności może świadczyć zarówno o naruszeniu dobrych obyczajów, jak i o rażącym naruszeniu interesów konsumenta (zarzut 5), założenie, że dowolność ustalania tabel kursowych może prowadzić do niedozwolonego charakteru klauzul przeliczeniowych, podczas gdy tabele kursowe mają charakter cenników, przez co „kryterium dowolności ustalania kursu jest bezużyteczne dla oceny abuzywności klauzul przeliczeniowych” (zarzut 6), tezę o niemożności dalszego wykonywania umowy bez postanowień uznanych za abuzywne (zarzut 7), ocenę o samodzielnej legitymacji procesowej powoda w sprawie (zarzut 8), bezpodstawne zastosowanie w stosunku do spornej umowy sankcji nieważności (zarzut 9), a także ocenę, że prawo zatrzymania może mieć zastosowanie wyłącznie w przypadku umów wzajemnych (zarzut 10).

W odpowiedzi na skargę powód wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała oddaleniu.

Wstępnie należy zauważyć, że, wobec braku podstaw do podjęcia działań unormowanych w art. 88 § 1 u.s.n., przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy Sąd Najwyższy pozostaje, na mocy art. 87 § 1 u.s.n., związany stanowiskiem wyrażonym w sentencji uchwały Sądu Najwyższego – Izby Cywilnej – z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. Wspomniana uchwała nie obejmuje jednak wszystkich kwestii istotnych dla oceny prawnej skargi; w szczególności nie rozstrzyga ona, czy określone postanowienia umowne mają charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Dokonywanie generalnej oceny tego rodzaju kwestii byłoby przy tym niemożliwe, gdyż każdy wzorzec umowny powinien podlegać indywidualnemu

badaniu. Nadto na wyniki takiej oceny mają wpływ partykularne okoliczności odnoszące się do kryteriów „dobrych obyczajów” oraz „rażącego naruszenia interesów konsumenta” (zob. wyrok SN z 7 czerwca 2024 r., II CSKP 2200/22). Wobec tego w pierwszej kolejności należało odnieść się do zarzutów dotyczących materii nieobjętej wspomnianą uchwałą, a jako ostatnie z poruszonych zagadnień rozważyć kwestię zarzutu zatrzymania; aktualizuje się ona bowiem wyłącznie w razie przyjęcia, że umowa stron jest nieważna.

Wbrew założeniom skarżącego w sprawie o zwrot nienależnych świadczeń spełnionych przez konsumenta (lub konsumentów) na podstawie nieważnej umowy kredytu, podobnie jak w sprawie o ustalenie nieważności takiej umowy, po stronie powodowej nie zachodzi współuczestnictwo konieczne kredytobiorców (zob. uchwałę SN z 26 października 2023 r., III CZP 156/22). Pierwszy z zarzutów skargi okazał się zatem niezasadny i to samo tyczy się – będącego w istocie jego odzwierciedleniem – zarzutu ósmego.

Zarzut dotyczący pominięcia dowodu z opinii biegłego nie mógł być skuteczny już z uwagi na niezgłoszenie przez pozwanego zastrzeżenia, o którym mowa w art. 162 § 1 zd. 1 w zw. z art. 391 § 1 zd. 1 k.p.c. Bank był reprezentowany przez zawodowego pełnomocnika, a w konsekwencji, stosownie do art. 162 § 2 zd. 1 w zw. z art. 391 § 1 zd. 1 k.p.c., nie może się on obecnie powoływać na tego rodzaju uchybienie. Jedynie uzupełniając należy wyjaśnić, że wspomniany wniosek dowodowy odnosił się do okoliczności nieistotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Dotyczył on bowiem jedynie praktyki wykonywania umowy przez pozwanego i nie został powiązany z zarzutami błędnego ustalenia treści łączącego strony stosunku prawnego (szerzej zob. wyrok SN z 7 czerwca 2024 r., II CSKP 2200/22).

Kolejny z zarzutów, mający dotyczyć pominięcia określonych dowodów, w oczywisty sposób nie mógł przełożyć się na uwzględnienie skargi. Skarżący utożsamia bowiem nieustalenie określonych faktów (a nawet: nieprzydanie im pożądanym przez skarżącego konsekwencji prawnych na etapie wykładni umowy) z pominięciem dowodu z umowy kredytu. Tymczasem jest oczywiste, że w sprawie przeprowadzono ten dowód, a Sąd Apelacyjny ustalił na jego podstawie kluczowe dla sprawy fakty, w tym przede wszystkim treść oświadczeń woli stron.

Jeżeli aktualnie omawiany zarzut nie miałby być rozumiany dosłownie, z uwzględnieniem stwierdzenia o pominięciu materiału dowodowego i wskazania na odpowiednio stosowany art. 227 k.p.c., to pierwsza część tej podstawy kasacyjnej jest niedopuszczalna – dotyczy bowiem wprost kwestii ustaleń faktycznych; tymczasem w postępowaniu ze skargi kasacyjnej ustalenia te wiążą Sąd Najwyższy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) i nie mogą być przedmiotem zarzutu (art. 398³ § 3 k.p.c.). Jeżeli natomiast skarżący uważał, że w sprawie błędnie ustalono treść stosunku prawnego stron, to w istocie zakwestionowanie stanowiska Sądu Apelacyjnego dotyczyłoby zagadnień materialnoprawnych, a nie procesowych. Sama treść oświadczeń woli składających się na umowę niewątpliwie została bowiem ustalona, natomiast sprawą odrębną było wywiedzenie, w ramach wykładni umowy (art. 65 k.c.) i z uwzględnieniem zasady unormowanej w art. 56 k.c., jaka była treść wiążącego strony stosunku prawnego, w szczególności co do tego, czy w istocie zgodnie z tą treścią bank mógł w sposób dowolny, arbitralny ustalać kursy waluty służącej do przeliczania świadczeń na złote polskie.

To samo tyczy się dowodu z wniosku kredytowego. Dowód ten został przeprowadzony, a Sąd drugiej instancji, za Sądem Okręgowym, ustalił wskazywane przez bank fakty – w tym co do stanowisk zawodowych i dochodów powoda oraz jego ówczesnej małżonki. Nieprzydanie tym faktom określonego znaczenia prawnego (w kontekście prawa materialnego) nie stanowi natomiast o naruszeniu przepisów postępowania.

Do zarzutu odnoszącego się do dowodów z dokumentów dotyczących umów kredytu zawieranych w latach innych niż rok, w którym doszło do zawarcia rozpatrywanej w sprawie umowy, aplikuje się poczyniona wyżej uwaga o niedopuszczalności podnoszenia tego rodzaju zarzutu z uwagi na ograniczenia wywołane niezgłoszeniem zastrzeżenia do protokołu rozprawy (art. 162 § 2 zd. 1 w zw. z art. 391 § 1 zd. 1 k.p.c.).

Zarzuty opisane wyżej jako czwarty, siódmy i dziewiąty objęte są wskazaniem na wstępie związaniem Sądu przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy uchwałą Sądu Najwyższego – Izby Cywilnej – z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. Jedynie uzupełniając, w nawiązaniu do kwestionowania oceny o tym, że klauzule wiążące

wysokość świadczeń stron z kursem waluty obcej dotyczyły głównych świadczeń stron, wypada wyjaśnić, że kwestia ta nie ma dla sprawy rozstrzygającego znaczenia. Kwalifikacja danego postanowienia umownego jako określającego tzw. główny przedmiot umowy wpływa wyłącznie na to, czy dopuszczalność badania niedozwolonego charakteru takiej klauzuli uzasadniona jest od sformułowania jej w sposób niejednoznaczny (art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c.). Zaliczenie postanowienia do tej kategorii nie przekłada się jednak bezpośrednio na rozstrzygnięcie, czy umowa może być dalej wykonywana po wyeliminowaniu z niej danego postanowienia. Pojęcie postanowień określających główny przedmiot umowy nie jest bowiem tożsame z pojęciem elementów przedmiotowo istotnych umowy.

Zarzut piąty nie jest trafny ani w części kwestionującej ocenę o tym, że do rażącego naruszenia interesów (w rozumieniu art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c.) doszło już przez określone ukształtowanie pozycji kontraktowej stron, ani w zakresie, w jakim bank twierdzi, iż ten sam zespół okoliczności (pozostawienie bankowi swobody w zakresie kształtowania zarówno kwoty kredytu podlegającej wypłacie, jak i wysokości poszczególnych rat) może wyczerpywać zarówno przesłankę rażącego naruszenia interesów konsumenta, jak i sprzeczności z dobrymi obyczajami.

Oceny postanowienia umownego jako niedozwolonego dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. uchwałę SN z 20 czerwca 2018 r., III CZ 29/17). W odniesieniu do umów tzw. kredytów frankowych w badaniu abuzywności zachodzi m.in. potrzeba ustalenia, czy na podstawie zawartej umowy bank może ustalać kursy waluty w sposób dowolny. W razie dokonania takiej oceny prawnej postanowienie jest uznawane za niedozwolone także wówczas, gdy z praktyki wykonania zobowiązania jednoznacznie wynika, że bank nie korzystał z zastrzeżonej dla siebie w umowie możliwości, a kursy waluty były utrzymywane na poziomie rynkowym, w tym np. zbliżonym do kursu średniego NBP. Sferę faktycznego zachowania przedsiębiorcy trzeba odróżnić od – istotnego dla oceny abuzywności – ustalenia treści ukształtowanego umową stosunku prawnego. Inaczej rzecz ujmując, zasadnicze znaczenie ma ustalenie na podstawie wykładni umowy (art. 65 k.c.) i z uwzględnieniem czynników kształtowania treści stosunku prawnego (art. 56 k.c.), czy w istocie strony rzeczywiście zgodziły się na ustalanie wysokości kursu waluty w sposób dowolny, czy – przeciwnie – taka dowolność nie została bankowi przydana.

Ta kwestia, odnosząca się do sfery stosowania prawa materialnego, nie została jednak objęta zarzutami skargi kasacyjnej, przez zakwestionowanie sposobu ustalenia przez Sąd Apelacyjny treści łączącego strony stosunku prawnego, wobec czego samodzielnego znaczenia prawnego nie może mieć obecnie wskazywanie przez bank, że w praktyce nie nadużywał on przyznanej mu umownie swobody kształtowania wysokości zobowiązań stron.

Jednocześnie nie okazały się trafne twierdzenia banku dotyczące wykładni art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. Te same okoliczności, oceniane z uwzględnieniem różnych cechujących je aspektów, mogą bowiem świadczyć o realizacji obu omawianych przesłanek uznania danego postanowienia umownego za niedozwolone – co więcej, jest to sytuacja często występująca w praktyce. Możliwe jest wprawdzie ukształtowanie stosunku prawnego w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, lecz bez rażącego naruszenia interesów konsumenta, a nawet sytuacja odwrotna, jednak nierzadko samo szczególnie niekorzystne ukształtowanie pozycji konsumenta, czyli tej strony stosunku prawnego, którą z zasady uznaje się za słabszą, wystarczy do uznania, że doszło do naruszenia dobrych obyczajów (zob. wyrok SN z 13 października 2010 r., I CSK 694/09). Stanowisko odmienne, prezentowane przez bank w skardze kasacyjnej, nie może być zaaprobowane, ponieważ nie odpowiada wynikom wykładni art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. Obie omawiane przesłanki oczywiście są bowiem odrębne i muszą być spełnione kumulatywnie, lecz to nie oznacza, by spełnienie ich nie mogło nastąpić przez wyeksponowanie określonych aspektów tych samych okoliczności odnoszących się do zawarcia umowy w określonych uwarunkowaniach i o określonej treści.

Ostatnim z zarzutów, który nie dotyczył ani kwestii rozstrzygniętych już uchwałą Sądu Najwyższego – Izby Cywilnej – z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, ani prawa zatrzymania, było wskazanie na naruszenie art. 385¹ § 1 k.c. przez przyjęcie, że dowolność kształtowania tabeli kursowej banku może być źródłem abuzywności klauzul przeliczeniowych, podczas gdy wspomniane tabele są cennikami i podlegają swobodzie ustalania cen. Z tezy tej skarżący wywodził wniosek, że kryterium dowolności ustalania kursu nie jest użyteczne dla oceny klauzul przeliczeniowych jako postanowień niedozwolonych.

Tabele kursowe banków istotnie są cennikami. Co więcej, zasadniczo przedsiębiorcy mają pełną swobodę w kwestii kształtowania swojej polityki cenowej. Źródłem abuzywności spornych postanowień umownych było jednak to, że umowa stron wymuszała na powodzie, jako konsumentcie, korzystanie z przeliczeń walut dokonywanych według kursu ustalanego przez pozwanego także w przyszłości. Rzecz zatem nie w tym, że bank stosował określony cennik, lecz w tym, że, zgodnie z niezakwestionowaną oceną Sądu Apelacyjnego, stosunek prawny ułożono tak, iż oddawał on konsumenta we władzę banku.

Zwykle stosowanie cennika i ustalanie treści stosunku prawnego z odwołaniem do niego jako elementu współtworzącego umowę nie jest kontrowersyjne. Konsument (jak i każdy inny kontrahent) może bowiem zapoznać się z treścią cennika i zdecydować, czy zamierza zawrzeć umowę na warunkach współtworzonych m.in. treścią danych wskazanych w cenniku. Jeżeli jednak przedsiębiorca zawiera w stosowanym przez siebie wzorcu umownym odwołanie do cennika i przewiduje, że przyszłe świadczenia stron będą obliczane z jego uwzględnieniem, to musi zadbać o to, by pozycja konsumenta nie była nadmiernie zagrożona. W celu uniknięcia działania w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, z rażącym naruszeniem interesów konsumenta, potrzebne jest zatem wprowadzenie czynników ograniczających swobodę działań przedsiębiorcy – mogą one przy tym wynikać zarówno wprost z treści umowy, jak i z innych czynników współtworzących treść stosunku prawnego (zob. wyrok SN z 7 czerwca 2024 r., II CSKP 2200/22). W razie stwierdzenia, że na rzecz przedsiębiorcy została zastrzeżona pełna swoboda kształtowania treści cennika (*in casu* – wartości waluty), nie można skutecznie twierdzić, iż natura cennika oraz swoboda działalności gospodarczej usprawiedliwiają kształtowanie przyszłych świadczeń stron umowy konsumenckiej na podstawie czynnika dowolnie ustalanego przez przedsiębiorcę.

Wobec tego, że skarżący nie zdołał wzruszyć stanowiska Sądu Apelacyjnego w kwestii niezwiązania stron umową kredytu, zaktualizowała się konieczność oceny zarzutu naruszenia art. 496 w zw. z art. 497 k.c. To, czy prawo zatrzymania dotyczy wyłącznie umów wzajemnych, ostatecznie nie okazało się jednak – wbrew zapatrywaniom skarżącego – kluczowe dla oceny skuteczności skorzystania przez skarżącego z prawa zatrzymania. Sąd Apelacyjny ocenił bowiem, że w sprawie

doszło do podniesienia procesowego zarzutu zatrzymania bez uprzedniego lub jednoczesnego wykonania tego prawa (w znaczeniu materialnoprawnym). Stosowne oświadczenie złożono bowiem wyłącznie pełnomocnikowi procesowemu powoda, który nie posiadał umocowania do odbioru oświadczeń woli o charakterze materialnoprawnym. Pozwany nie zakwestionował w ogóle tej oceny, co czyni omawiany zarzut bezprzedmiotowym. Nawet bowiem podzielenie stanowiska skarżącego przez Sąd Najwyższy nie mogłoby doprowadzić do uwzględnienia skargi kasacyjnej w zakresie dotyczącym prawa zatrzymania. Jedynie na marginesie należy zatem dodać, że koncepcja, zgodnie z którą zawodowy pełnomocnik procesowy może nie być umocowany do odbioru oświadczeń materialnoprawnych ściśle związanych z przedmiotem procesu, rzeczywiście budzi wątpliwości, a współcześnie jest także podważana w nauce prawa. Rzecz jednak w tym, że wątpliwości te nie zostały zidentyfikowane w ramach zarzutów skargi.

Niezależnie od powyższego wypada zauważyć, że możliwość podnoszenia przez przedsiębiorcę zarzutu zatrzymania w sytuacjach takich, jak mająca miejsce w sprawie (dochodzenie przez konsumenta zwrotu świadczeń spełnionych z tytułu umowy, która nie wiąże stron w całości z uwagi na jej niewykonalność wywołaną nieskutecznością postanowień uznanych za niedozwolone) było przedmiotem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. W wyroku TSUE z 4 grudnia 2023 r., C-28/22, TL i WE przeciwko syndykowi masy upadłości Getin Noble Bank S.A., dawniej Getin Noble Bank S.A. oraz rozwijającym to stanowisko postanowieniu TSUE z 8 maja 2024 r., C-424/22, WN przeciwko Santander Bank Polska S.A., przesądzono, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą w kontekście stwierdzenia nieważności zawartej przez instytucję bankową z konsumentem umowy kredytu hipotecznego z uwagi na nieuczciwy charakter niektórych warunków tej umowy powołanie się przez tę instytucję na prawo zatrzymania prowadzi do uzależnienia przysługującej konsumentowi możliwości uzyskania przez niego zapłaty kwot, które zasądzono od wspomnianej instytucji ze względu na skutki restytucyjne wynikające ze stwierdzenia nieuczciwego charakteru tych warunków, od równoczesnego zaofiarowania przez rzeczonoego konsumenta zwrotu albo zabezpieczenia zwrotu całości świadczenia

otrzymanego od tej samej instytucji przez konsumenta na podstawie wspomnianej umowy, niezależnie od spłat dokonanych już w wykonaniu tej umowy.

Ostatecznie zatem nawet gdyby przyjąć, że zasadniczo stronom nieważnej umowy kredytu przysługuje prawo zatrzymania, to w sprawach takich jak rozpoznawana obecnie prounijna wykładnia art. 496 w zw. z art. 497 k.c. nie pozwalałaby na przyznanie takiego prawa pozwanemu bankowi (zob. wyrok SN z 7 czerwca 2024 r., II CSKP 2200/22).

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzeczono jak w sentencji wyroku. O kosztach orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy, ich wysokość ustalając na podstawie § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Beata Janiszewska

Mariusz Łodko

Maciej Kowalski

[SOP]

[ms]